

MIKKELI

Selvitys tarkastuslautakunnan arviointi- kertomukseen vuodelta 2020

Selvitykset arviointikertomuksen kysymyksiin ja havaintoihin sekä toimenpiteet epäkohtien korjaamiseksi

Lautakunnat ja johtokunnat ovat käsitelleet tarkastuslautakunnan arviointikertomusta 2020 tilinpäätöksestä kokouksissaan seuraavasti:

- Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunta 25.8.2021 § 70
- Kasvatus- ja opetuslautakunta 26.8.2021 § 86
- Kaupunkiympäristölautakunta 7.9.2021 § 126

Tarkastuslautakunnan arviointikertomus viedään selvityksineen tiedoksi seuraaville lautakunnille, joilta ei ole pyydetty omia selvityksiä:

- Mikkelin kaupungin liikelaitos Otavian johtokunta
- Etelä-Savon pelastuslautakunta
- Vesiliikelaitoksen johtokunta
- Mikkelin seudun ympäristölautakunta

Sisällys

Esitystavasta	1
1. Huomioita tilinpäätöksen esittämistävasta.....	1
1.1. Kilpailulain tarkoittamat eriytetyt tuloslaskelmat.....	1
1.2. Tilinpäätösten vertailtavuus	1
1.3. Kiinteistöjen korjausvelka.....	1
1.4. Arvio strategian toteutumisesta.....	2
2. Kasvatus- ja opetuslautakunta	2
2.1. Ristiinan lukion lakkauttaminen	2
2.2. Ehkäisevä päihdetyö.....	3
2.3. Koulupsykologiresurssit.....	3
2.4. Lukio-opiskelijoiden jaksaminen etäopiskelussa	3
2.5. Oppisopimusten määrä	4
2.6. Syrjäytymisvaarassa olevat oppilaat ja koulupudokkaat.....	4
2.7. Ryhmis- ja perhepäivähoidon asiakasmäärät.....	4
2.8. Varhaiskasvatusmuotojen selventäminen	5
2.9. Hankkeiden vaikuttavuuden arviointi	5
2.10. Koulukiusaaminen	5
2.11. Lähiluonto oppimisympäristönä.....	6
3. Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunta.....	6
3.1. Koronan aiheuttamat lomautukset	6
3.2. Julkisen taiteen työryhmän kokoontumiset.....	7
3.3. Kumppanuustalo-toimintamalli.....	7
3.4. Lasten ja nuorten osallisuus	7
3.5. Kumppanuussopimukset koronavuonna.....	8
4. Kaupunkiympäristölautakunta	8
4.1. Korjaushankkeiden toteutuminen.....	8
4.3. Jätevesijärjestelmien uusiminen	9
4.4. Pursialan lentotuhkan hyödyntäminen	9
4.5. Maatalouslomituksen toteuma	10
4.6. Tilavarauksjärjestelmä.....	10
4.7. Satamapalveluiden asiakaspalaute	10
5. Talous ja investoinnit.....	11
5.1. Tasapainotustoimenpiteistä raportointi.....	11

6. Muut havainnot.....	11
6.1. Kehityskeskustelut.....	11

Esitystavasta

Tämän arviointikertomuksen johdosta annettavan selvityksen rakenne mukailee arviointikertomuksen etenemisjärjestystä. Otsikon alla on esitetty suorana sitaattina arviointikertomuksessa esitetty kysymys tai kommentti kursiivilla korostettuna. Vastaukset on kirjattu heti kysymysten alapuolelle muotoilemattomalla tekstillä.

1. Huomioita tilinpäätöksen esittämistavasta

1.1. Kilpailulain tarkoittamat eriytetyt tuloslaskelmat

”Uutena tietona vuoden 2020 tilinpäätöksessä on tullut esittää kilpailulain 30 d §:n tarkoittama tuloslaskelma lisätietoineen, eli kaupungin on tullut laatia erillinen tuloslaskelma kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvasta taloudellisesta toiminnasta. Oliko ruoka- ja puhtauspalveluiden toiminta ainoaa kilpailulain 30d §:n tarkoittamaa (eriyttämisvelvollisuuden piiriin kuuluvaa) toimintaa vuonna 2020?”

Vuoden 2020 tilinpäätöksen valmistumisen jälkeen, toukokuussa 2021, on tunnistettu myös tiettyjen vuokraustoimintojen kuuluvan kilpailulain 30 d §:n tarkoittaman eriyttämisvelvollisuuden piiriin. Tästä toiminnasta tullaan esittämään oma eriytetty tuloslaskelma tarvittavine lisätietoineen vuoden 2021 tilinpäätöksestä alkaen.

Kilpailulain 30 d §:n noudattaminen vaatii myös tulevaisuudessa aktiivista kaupungin toimintojen seuramista ja tarkkailua sen suhteen, toimitaanko markkinalla kilpailutilanteessa ja mikäli tällaista toimintaa tunnistetaan, ylittyykö eriyttämisvelvoitteen laukaiseva euromääräinen raja.

1.2. Tilinpäätösten vertailtavuus

”Tilinpäätöksessä on useammassa kohdassa mainittu, että Tp2019 euromäärät eivät ole täysin vertailukelpoisia vuoden 2020 euroihin Kuntamaisema-ohjelmasta luopumisen vuoksi. Miten Kuntamaisema-ohjelmasta luopuminen voi vaikuttaa toteutuneiden euromäärien vertailtavuuteen?”

Kuntamaisema-ohjelmasta luopuminen vaikuttaa tämän maininnan sisältävien eurotietojen vertailtavuuteen, koska ohjelmassa käytettiin tietyissä toiminnoissa ns. vyörytyslaskentaa yhteisten kustannusten kohdistamisessa oikeille toiminnoille. Ohjelmasta luopuminen ei siis vaikuta kirjanpidon toteumiin, vaan aiempiin Kuntamaisema-ohjelman tuottamiin eurotietoihin. TP2019 eurotietoja on esitetty taulukoissa Kuntamaisema-ohjelman mukaisina.

1.3. Kiinteistöjen korjausvelka

”Kiinteistöjen korjausvelan kehittymisestä vuosina 2012-2019 on esitetty taulukko tilinpäätöksen sivulla 28. Miksi kiinteistöjen korjausvelkaa kuvaava taulukko laahaa perässä, eli miksi siitä puuttuu päättyneen vuoden 2020 korjausvelka?”

Korjausvelkalaskelma päivitetään vuosittain edellisen vuoden tilinpäätöstietojen perusteella. Korjausvelan määrä muodostuu rakennusten teknisen arvon vähenemisestä rakennusten kulumisen vuoksi. Laskennallisen korjausvelan määrää vähenee vastaavasti tehtyjen peruskorjausinvestointien vaikutuksesta. Korjausvelkalaskelman suorittaminen aloitetaan tilinpäätöstietojen vahvistamisen jälkeen ja se valmistuu vuosittain keväällä. Vuoden 2020 osalta rakennusten korjausvelan määrä oli 98,4 M€ ja ilman C-salkkua 53,5 M€.

1.4. Arvio strategian toteutumisesta

”Kaupunkistrategiasta 2018-2021 johdetut valtuustotason seurantamittareiden tavoitteet on asetettu valtuustokaudeksi. Vuoden 2020 oltua nykyisen valtuuston viimeinen tilikausi, tilinpäätökseen olisi ollut perusteltua sisällyttää tiivistetty kokonaisarvio kaupunkistrategian toteutumisesta koko valtuustokaudella.”

Kaupunkistrategian toteutumista koko valtuustokaudella on käsitelty erikseen kaupunginvaltuuston kokouksessa 7.6.2021 § 77. Tiivistelmä strategian toteutumisesta on ko. pykälän liitteenä.

2. Kasvatus- ja opetuslautakunta

2.1. Ristiinan lukion lakkauttaminen

”Mikkelin lukion Ristiinan toimipiste lakkautettiin 1.8.2020 ja osa Ristiinan lukion oppilaista siirtyi Mäntyharjun lukioon. Lukio-opiskelijoiden määrä väheni vuodesta 2019 jopa 36 oppilaalla. Toteutuivatko suunnitellut säästöt konkreettisesti?”

Vuonna 2019 nuorten lukiokoulutuksen vos-rahoitusta saatiin 4.654.436 € ja vuonna 2020 4.473.647 €, eli vähennystä tuli noin 180.000 €. Suurin osa vähennyksestä johtui osan lakkautetun lukion Ristiinan toimipisteen ristiinalaisten lukiolaisten siirtymisestä lukioon Mäntyharjulle. Nuorten lukiokoulutuksen opiskelijamäärä väheni 30,4 opiskelijalla. Opiskelijamäärän hetkellinen notkahdus palautuu lukion aloituspaikkojen kautta tasolle viimeistään lukuvuotena 2022-2023. Tällöin Ristiinan lukiossa aloittaneiden ja lukion lakkautuessa toisaalle hakeutuneiden lukiolaisten määrä kompensoituu uusien lukuvuosien aloituspaikkojen mukaisilla opiskelijamäärillä (Mikkelin lukio on vetovoimainen lukio, jonka aloituspaikat täyttyvät yhteisvalinnassa).

Laskennallinen säästö lukion toimipisteen lakkauttamisesta laskettiin olevan vuositasolla (toiminta ja hallinto) yhteensä 355.000 € (148.000 €/2020 ja 207.000 €/2021). Tilinpäätös 2019 lukion Ristiinan toimipiste oli noin 657.000 € ja vuonna 2020 noin 369.300 € eli säästö elo-joulukuulta (lukuvuodesta 5/12) oli noin 288.000 €. Ristiinan toimipisteen lakkauttamisen laskennallinen säästötavoite tulee ylittymään, koska vuoden 2021 alusta määrärahaa Ristiinan toimipisteelle ei ole varattu. (Jos lasketaan, että syyslukukauden säästö kuukautta kohden on 288.000 €/5 kk → 57.600 €/kk, niin vuoden 2021 säästö kevätlukukaudelta (7 kk) olisi 403.200 €. Eli säästötavoite tulee ylittämään asetetun säästötavoitteen.) Koko lukiokoulutuksen tilinpäätöslukuja verrattaessa voidaan todeta, että arvioitu laskennallinen säästö tulee toteutumaan, eikä ”Ristiinan kustannuksia” ole vyörytetty muun lukiotoiminnan päälle eikä Ristiinan päälle ole vyörytetty muita lukiokustannuksia. Säästö toteutuu opiskelijamäärän hetkellisestä vähenemisestä huolimatta.

Tilasäästöt Ristiinan lukion lakkautuksesta toteutuvat siinä vaiheessa, kun vapautuneisiin tiloihin voidaan siirtää Ristiinan nuorisotila ja Ristiinan kirjasto, jolloin säästö tilavuokrasta on noin 95.000 € (nuorisotilan vuokra ja kirjaston vuokra siivouksineen) – kaupungin tasolla tilavuokrasäästö realisoituu, kun tiloihin saadaan ulkopuolinen vuokralainen tai tilat myydään tmv. (myyntitulot?). (Ristiinan lukion lakkauttamisen säästölaskelmat Kvalt 9.12.2019 § 150).

2.2. Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevään päihdetyöhön on kulunut varoja vain 3835 euroa, kun ehkäisevän päihdetyön koordinaattorin tehtävä lakkautettiin säästösyistä ja tehtävät jaettiin hyvinvointikoordinaattorin ja nuorisopalveluiden kesken. Onko hyvinvointikoordinaattorilla jo liikaa työtä?”

Ehkäisevän päihdetyön toteuttamista lasten, nuorten ja aikuisten parissa on vaikeuttanut koronatilanne. Myös resurssin vähentäminen on vaikuttanut ehkäisevän päihdetyön kokonaisuuteen. Hyvinvointikoordinaattorin tehtäviin on sisällytetty ehkäisevän päihdetyön asiantuntijuus ja koordinointi aikuisten kuntalaisten parissa tehtävässä ehkäisevässä päihdetyössä ja tähän on varattu työajasta 20 prosenttia. Koko hyvinvointikoordinaattorin laaja tehtäväkokonaisuus on priorisoitava työajan puitteissa.

”Nuorisopalveluissa ehkäisevää päihdetyötä hoitaa nuoriso-ohjaaja 30 prosentin työpanoksella. Ehkäisevä päihdetyö on tärkeää, joten onko siihen kohdennettu riittävästi resursseja?”

Ehkäisevää päihdetyötä tekevät tällä hetkellä hyvinvointikoordinaattori (20 prosenttia työajasta) ja nuoriso-ohjaaja (50 prosenttia työajasta). Mahdollisuuksien mukaan resurssin lisäämistä tähän tärkeään tehtävään on harkittava uudelleen. On huomioitava, että nuorisotyö kokonaisuudessaan sisältää ajatuksen ehkäisevästä päihdetyöstä: se tukee monin tavoin nuorten kasvua ja ohjaa tekemään tervettä kehitystä edistäviä valintoja. Nuorisotyön palvelut ovat päihdeettömiä.

Jatkona edelliseen kysymykseen: ”Mitä Selvästi-tuoteperheen toiminnalle on tapahtunut”

Selvästi-tuoteperheen toimintaa jatketaan edelleen ehkäisevässä päihdetyössä. Nuorten Selvästi seiska ja Selvästi paras -tapahtumia ei voitu vuonna 2020 järjestää koronatilanteen takia, mutta ne jatkuvat kuluvana vuonna.

2.3. Koulupsykologiresurssit

”Koulupsykologin vakansseja on neljä, joista elokuussa 2020 oli täytettynä vain yksi. Miten näillä resursseilla peruskoulujen oppilaat pystyvät pääsemään psykologin vastaanotolle lakisääteisten aikarajojen puitteissa”

Opiskelijahuoltopalvelut ovat siirtyneet kuntien päätöksellä Essoten toiminnaksi. Essote on yrittänyt rekrytoida psykologeja, mutta ei ole onnistunut täyttämään avoimena olleita koulupsykologin virkoja. Nämä tehtävät on pyritty hoitamaan ostopalveluin. Tämä on kuitenkin tarkoittanut sitä, että koulupsykologit ovat usein vaihtuneet, mikä on vaikeuttanut myös työn jatkuvuutta. Essotelle on viestitetty vakinaisten koulupsykologien tarpeesta.

2.4. Lukio-opiskelijoiden jaksaminen etäopiskelussa

”Lukio-opiskelijoiden koulujaksamista ja etäopiskelun sujumista korona-aikana on kartoitettu kyselyllä. ”Miten kyselyiden tuloksia hyödynnettiin?”

Ryhmänohjaajat ovat pyrkineet olemaan yhteydessä omiin ohjattaviinsa viikoittain etäopiskelukausiin. Tehtävämääriä on pyritty kohtuullistamaan ja palautusaikatauluja on rytmitetty siten, että jakson lopussa tulevaa palautusruuhkaa on vähennetty.

Terveydenhoitaja ja kuraattori ovat tarkastusten ja käyntien avulla kartoittaneet opiskelijoiden jaksamista ja opintojen sujumista. Myös opinto-ohjaajat ovat olleet aktiivisesti yhteydessä opiskelijoihin opintosuunnitelmiin, kirjoitussuunnitelmiin ja jatko-opintosuunnitelmien liittyvissä asioissa.

2.5. Oppisopimusten määrä

”Oppisopimusten tavoite oli 15 kpl/vuosi ja toteuma varhaiskasvatuksessa oli neljä työntekijää työllisyyspalveluiden palkkaamana oppisopimuksella. Vuosina 2018 ja 2019 oli täysin sama toteumamäärä. Mihin oppisopimusten määrällinen tavoite on perustunut?”

Oppisopimusten tavoite on asetettu koko kaupunkiorganisaatiolle. Sivistys- ja hyvinvointipalveluiden parissa oppisopimuksilla on ollut neljä työntekijää. Varhaiskasvatuksessa ei ole tietoa, mihin tavoite on perustunut. Varhaiskasvatuksen näkökulmasta oppisopimussuhteet ovat haasteellisia, sillä oppisopimussuhteessa olevaa työntekijää ei voida huomioida henkilöstömitoituksessa. Tavoitteeseen ei ole laskettu mukaan oppisopimuksella toteutettavia täydennyskoulutuksia. Niitä on ollut vuosittain 12-30, jotka kohdistuvat ensisijaisesti vakinaiseen henkilöstöön.

2.6. Syrjäytymisvaarassa olevat oppilaat ja koulupudokkaat

”Kaikki peruskoulut ovat päässeet myös tunne- ja vuorovaikutus- sekä neuropsykiatrinen valmennus -koulutuksen (Nepsy) piiriin. Essote on tehnyt tiivistä yhteistyötä erityisopettajien ja opinto-ohjaajien kanssa syrjäytymisvaarassa olevien ja koulupudokkaiden auttamiseksi. Onko toiminta ollut riittävää ottaen huomioon korona-ajan tuoma etäopiskelun ja nuorten keskinäisten kontaktien väheneminen koronarajoitteiden takia?”

Perusopetukseen on saatu Opetus- ja kulttuuriministeriöltä nk. korona-avustusta, jonka tuella on voitu palkata opettajia ja koulunkäynnin ohjaajia perusopetukseen. Lisäksi nuorisotyö ja oppilashuoltohenkilökunta, esim. koulukuraattorit tekevät tiivistä yhteistyötä koulujen henkilöstön kanssa, jotta tuen tarpeet havaittaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Nuorisopalveluiden korona-avustuksella saatiin kaksi koulunuorisotyöntekijää lisää kouluihin. Myös lasten ja nuorten harrastustoiminnan tueksi on saatu hankerahoitusta. Mikkelin perusopetus on mukana myös OKM:n rahoittamassa koulupudokkuuden ehkäisyyn ja pudokkuuteen puuttumiseen keskittyvässä hankkeessa, joka alkoi 1.8.2021. Eri avustukset ja hankkeet valjastettiin keväällä 2020 tukemaan mahdollisimman laadukkaan etäopetuksen järjestämistä kohdentamalla esim. opettajatutoreiden työpanosta kollegoiden ohjaamiseen.

On mahdotonta arvioida, onko toiminta ollut riittävää, koska koronavaikutukset saattavat ilmaantua vasta viiveellä. Kaikki ulkopuolinen tuki, mitä on ollut haettavissa, on haettu. Arvio on, että osalla oppilaista on edelleen kevään 2020 ja lukuvuoden 2020-2021 etäjaksojen aiheuttamaa oppimisvajetta ja siksi hakemus korona-avustuksen saamiseksi myös lukuvuodelle 2021-2022 on jätetty 5.8.2021 ja vastausta odotetaan.

2.7. Ryhmis- ja perhepäivähoidon asiakasmäärät

”Ryhmis- ja perhepäivähoidossa on ollut asiakkaiden määrän alenemaa: ryhmis-toteuma on 80,6 prosenttia, perhepäivähoito hoitajan kodissa -asiakkaiden osalta toteuma 68,6 prosenttia, perhepäivähoitopaikat yhteensä -toteuma 74,5 prosenttia. Mistä asiakasmäärien laskusuunta johtuu?”

Huoltajilla on oikeus valita lapselleen varhaiskasvatuspaikka. Huoltajat hakevat aikaisempaa enemmän päiväkotipaikkoja lapsilleen. Myös kaupungin linjaus kustannuksiltaan korkeiden ryhmäperhepäiväkotien lakkauttamiseksi ja/tai yhdistämiseksi päiväkoteihin vaikuttaa toteumalukuihin. Vuonna 2020 koronatilanteella on ollut vaikutusta kaikkien varhaiskasvatusmuotojen käyttöasteeseen.

2.8. Varhaiskasvatusmuotojen selventäminen

”Miksi varhaiskasvatuksesta ei ole tilinpäätöksessä - vaikeasti luettavien taulukoiden lisäksi – juuri minäänlaista selventävää kirjallista koostetta eri varhaiskasvatusmuodoista?”

Kun siirryttiin KuntaMaisema-raportoinnista kaupungin omaan suoriteraportointiin, vähennettiin merkittävästi seurantasuoritteita. On totta, että esim. eri varhaiskasvatusmuodot suorite- ja kustannusmäärineen tulee raportoida tiedolla johtamisen avuksi. Varhaiskasvatuksen suoriteraportointiin tulee tehdä täydennyksiä.

2.9. Hankkeiden vaikuttavuuden arviointi

”Mikkelissä on ollut runsaasti erilaisia hankkeita, mm. Meijän Mikkelä, Porukalla, Me uskallamme, Kiva koulu, Verso-koulutus, Resto-koulutus, Tunne- ja vuorovaikutuskasvatus ja Harrastamisen Suomen malli. Koppa-kohtaamispaikka on perustettu, toivottavasti tämä kokeilu jatkuu. Liikuntaan on panostettu jo varhaiskasvatuksessa Ilo kasvaa liikkuen -hankkeen ja perusopetuksen Liikkuva koulu -hankkeen avulla. Senioreille on ollut Stadiumilla Senioriliikuntavuoro, jonka toteuttamista korona haittasi. Miten eri hankkeiden vaikuttavuutta arvioidaan esimerkiksi niiden toiminnan jatkuvuuden osalta?”

Tavoitteena on, että hankkeissa kehitetyt toimintatavat jäävät toimijoiden käyttöön ja toiminnot ”jalostuvat” toimintaympäristön muutoksiin sopeutuen. Uusien hankkeiden seuranta tapahtuu kaupungin strategiassa olevien tavoitteiden ja vaikuttavuuden arvioinnin avulla.

Hankkeen hakuvaiheessa suunnitellaan, mitä hankkeesta toivotaan jäävän elämään hankkeen jälkeen. Jokaisen hankkeen tuloksista tehdään arviointi rahoittajalle. Sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueella hankkeet tavoittelevat yleensä jonkin uuden tai olemassa olevan toimintamallin kehittämistä, henkilöstön osaamisen kehittämistä sekä jonkin toiminnan painopisteen tasalaatuisuuden kasvattamista eri yksiköissä (esim. tunne- ja vuorovaikutus eri kouluissa tai päiväkodeissa). Opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen ja aluehallintovirastojen avustus- ja hankerahoitus on sen verran pienimuotoista, ettei niillä voida toteuttaa hankkeen rinnalla tutkimusta hankkeiden vaikuttavuudesta. Sen sijaan valtakunnallinen Koulutuksen arviointineuvosto (KARVI) saattaa tehdä joskus tutkimusta koulutusta koskeviin hankkeisiin liittyen, mutta siihen rahoituksen saaja ei voi vaikuttaa.

2.10. Koulukiusaaminen

”Koulukiusaamisluvut olivat huolestuttavan suuria edellisessä Kouluterveyskyselyssä. Puututaanko kiusaamistilanteisiin aina?”

Kaikkiin koulutoimijoiden tietoon tullessiin kiusaamistilanteisiin puututaan ja puuttumiseen on jokaisessa koulussa ja oppilaitoksessa toimintamalli, kuinka toimitaan. Tärkeässä asemassa on myös hyvän ilmapiirin luominen ja kiusaamisen ennaltaehkäisy.

Vuoden 2019 kouluterveyskyselyssä 4.-5. luokkalaisten tyttöjen kiusaamiskokemus oli noussut selvästi verrattuna vuoteen 2017. Poikien kiusaamiskokemukset olivat vähentyneet. Samoin perusopetuksen 8.-9. luokkalaisten ja lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden kiusaamiskokemukset ovat vähentyneet sekä vuodesta 2017 että pitkän aikavälin seurannan perusteella vuodesta 2006 saakka.

Perusopetuksessa osalla kouluista on käytössä kiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja kiusaamiseen puuttumisessa KiVa-koulu -toimintamalli, osalla Verso & Resto -toimintamalli ja osalla molemmat tai oma sovellettu toimintamalli.

Opiskeluhuolenpidon ohjausryhmässä käyty kouluterveysarjan indikaattori ”Koulukiusattuna vähintään keran viikossa, %” näyttää lukion osalta erittäin hyvältä. Kiusaamistilanteisiin puututaan luonnollisesti aina, kun asia ilmenee. Ryhmänohjaaja on tässä keskeisessä roolissa. Ryhmänohjaaja kartoittaa tilanteen ja kokoaa tarpeen mukaan monialaisen ryhmän selvittämään asiaa.

Kiusaaminen on vakava asia ja sen vähentämiseksi tehdään työtä silloinkin, kun indikaattorit osoittavat, että kiusaaminen on vähenemään päin.

2.11. Lähiluonto oppimisympäristönä

”Varhaiskasvatuksessa lähiluontoa on käytetty oppimisympäristönä, voisiko saman tehdä myös perusopetuksessa?”

Myös perusopetuksessa lähiluonto on yksi merkittävä oppimisympäristö.

3. Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunta

3.1. Koronan aiheuttamat lomautukset

”Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunnan alaisesta toiminnasta osa on ollut kokonaan pysähdyksissä ja osaa voitu toteuttaa uusilla tavoilla tehdä ja viedä kulttuuripalveluja asiakkaalle esimerkiksi verkon välityksellä. Lomautuksia ja palkanmaksun keskeytyksiä kohdistui mm. yleisiin kulttuuripalveluihin, kaupunginorkesteriin ja museoihin. Toteutettiiniko lomautukset tasapuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti eri palveluissa (kulttuuri, orkesteri, museot)?”

Kevään 2020 koronakaranteenista johtuneet valtioneuvoston päätöksellä edellytetyt tiettyjen kunnallisten toimintojen sulkemiset tuotannollisista syistä erittäin lyhyellä varautumisajalla tarkoittivat sitä, että suoraan asiakas-/yleisötyössä työskenteleville henkilöille ei ollut osoittaa ”normaalia” työtä. Työnteon estyessä henkilöstöllä oli mahdollisuus pitää vuosilomia, palkattomia vapaita tai ilmoittautua ns. resurssipankkiin ja sieltä siirtyä muihin tehtäviin – näitä käytettiin myös sivistyksen ja hyvinvoinnin eri tulosalueilla. Ne henkilöt, joille em. vaihtoehdot eivät onnistuneet, olivat palkanmaksun keskeytyksessä tai lomautettuina noin kolmen viikon ajan keväällä ja alkukesästä. Tämän jälkeen ei palkanmaksun keskeytyksiä ja/tai lomautuksia ollut, vaan varauduttiin koronatilanteesta johtuvien poikkeusolojen jatkumiseen ja eri tulosalueilla kehitettiin uusia taivannomaisesta toiminnasta poikkeavia tapoja toteuttaa palveluja etäyhteyksien kautta tai erityisin järjestylyin. Lomautukset, jotka kohdistuvat vain joihinkin tehtäviin eivätkä koko henkilöstöön, eivät ole toteutuneet tasapuolisesti – tuotannollisista syistä toteutetut lomautukset toteutettiin tarkoituksenmukaisesti.

3.2. Julkisen taiteen työryhmän kokoontumiset

”Julkisen taiteen työryhmä kokoontui keväällä noin kerran kuukaudessa. Miksi työryhmä ei kokoontunut loppuvuoden aikana?”

Asioita ei tullut poikkeuksellisen koronasyksyn aikana käsiteltäväksi työryhmään.

3.3. Kumppanuustalo-toimintamalli

”Kumppanuustalon toimintamallia viedään eteenpäin lähinnä toimintamallia kehittämällä, jolloin kumppanuus voi toteutua eri puolilla kaupunkia ilman erillistä kumppanuustalokiinteistöä. Millaista toimintamallia nyt on suunniteltu ja miten se on edennyt?”

Valtuusto on vahvistanut uuden lähidemokratiamallin, jonka mukaisesti kaupunkilaisten osallisuutta pyritään lisäämään uusin keinoin. Kumppanuustalon toimintamallin näkökulmasta uudet keinot tarkoittavat muun muassa sitä, että kumppanuustaloa varten ei tarvita välttämättä erillistä kiinteistöä, vaan kuntalaisille ja järjestöille pyritään järjestämään toimintamahdollisuuksia erilaisissa tiloissa, erilaisin tavoin ja koko kaupungin alueella. Kyse on muun muassa asukastupatoiminnan ja kohtaamispaikkojen kehittämistä ja erilaisen pop up -toiminnan mahdollistamisesta. Pop up -toiminnalla tarkoitetaan jotakin tiettyä ja mahdollisesti tilapäistä tarvetta varten luotua järjestelyä, joka ei edellytä pysyvän ja kiinteän tilan olemassaoloa. Asukastuvista ja avoimista kohtaamispaikoista todetaan keväällä 2021 hyväksytyssä lähidemokratiamallissa seuraavaa:

”Asukastuvat ja avoimet kohtaamispaikat

Asukastuvat ovat tiloja, joissa asukkaat voivat kokoontua ja harrastaa. Osana lähidemokratiamallia kaupunki pyrkii mahdollistamaan omien tilojensa käytön asukastoiminnan aktivoimiseksi ja osallisuuden lisäämiseksi. Näin voidaan luoda edellytyksiä järjestöjen ja kuntalaisten omaehtoiselle toiminnalle. Tilojen käytön ei tarvitse olla vastikkeetonta.”

Asukastupatoiminnan ja kohtaamispaikkojen mahdollistaminen on kirjattu kaupungin tällä hetkellä eli tämän vuoden loppuun voimassa olevaan osallisuussuunnitelmaan. Asia otetaan mukaan myös uuteen syksyn 2021 aikana valmisteltavaan lähivuosis koskevaan osallisuussuunnitelmaan. Uusi lähidemokratiamalli antaa niin ikään hyviä mahdollisuuksia kumppanuustalo-toimintamallin käytännön toteutuksille. Vuoden 2020 aikana toimintamallia vietiin eteenpäin enimmäkseen suunnittelutasolla.

3.4. Lasten ja nuorten osallisuus

”Koronapandemian takia kaupungin monet toiminnot keskeytettiin ja asetettiin toimintarajoituksia, mikä varmasti lisäsi monien eri ikäisten ihmisten yksinäisyyden tunnetta ja eristäytyneisyyttä. Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen ja heidän vaikuttajaryhmien kuuleminen päätöksenteossa on kaikilla tulosalueilla keskeistä. Miten tämä on käytännössä toteutunut?”

Varhaiskasvatus on toiminut koronapandemian aikana keskeytyksettä. Esiopetusta järjestettiin etäopetuksena lyhyen aikaa keväällä 2020. Etäopetuksessa oleviin lapsiin pidettiin yhteyttä esimerkiksi kokoamalla tehtäväpaketteja kotiin, ottamalla yhteyttä puhelimitse tai Teamsin välityksellä. Samoin soitettiin varhaiskasvatuksesta pois jääneiden lasten huoltajille ”mitä kuuluu” -puheluja. Päiväkodissa koronaä käytettiin läpi lasten tasoisesti, keskusteltiin ja kuunneltiin mitä lapsilla oli sanottavaa, myös tunnekasvatuksen materiaaleja hyödynnettiin. Varhaiskasvatuksessa palkattiin Opetus- ja kulttuuriministeriöltä saadulla korona-avustuksella varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteen päiväkotiin 1.10.2020 lukien kesään 2021 asti. Tämä veo tuki huoltajia sekä henkilöstöä mm. lasten osallisuuden toteutuksessa.

Perusopetuksessa koulujen oppilaskuntien hallitukset ovat toimineet myös koronapandemian aikana. Opetus- ja oppilashuoltohenkilöstö ovat kehittäneet etäopetuksen aikana useita uusia menetelmiä oppilaiden kuulemiseen ja kohtaamiseen.

Lukiokoulutuksen opettajat ottivat etäopiskelukausiin entistä enemmän käyttöön itsearviointityökaluja, jotka muodostivat osan annetuista näytöistä kurssin arvosanaa muodostettaessa. Lukion opiskelijakunnan hallitus on luonut toimintaa ja tapahtumia koronarajoitusten puitteissa. Opiskelijakunnan hallituksen puheenjohtaja on neuvottelukunnan jäsen ja vastaavasti varapuheenjohtaja toimii yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän jäsenenä.

Nuorisovaltuusto on toiminut korona-ajan keskeytyksestä, joskin suurin osa toiminnoista jouduttiin viemään verkkoon. Valitettavasti perinteikkäät tapahtumat, kuten 9-gaala ja leffayö, jouduttiin koronarajoitusten takia perumaan. Nuorisovaltuuston valitsemat edustajat osallistuivat läsnäolo- ja puheoikeuksin kaupunginvaltuuston ja lautakuntien kokouksiin sekä moniin työryhmiin ja neuvottelukuntiin. Nuorisovaltuustovaalit onnistuttiin viemään läpi suunnitelmien mukaisesti marraskuussa 2020. Lasten parlamentti ei kokoontunut vuonna 2020 rajoitusten vuoksi.

3.5. Kumppanuussopimukset koronavuonna

”Koronatilanne rajoitteineen ja turvallisuusriskeineen esti paljolti normaalin yhdistystoiminnan. Miten yhdistyksiltä ja muilta toimijoilta kumppanuussopimusten mukaisesti hankittu toiminta palveli kaupungin tavoitteiden toteutumista vuonna 2020?”

Kumppanuussopimusten mukaisia toimintoja ei pääsääntöisesti pystytty vuonna 2020 toteuttamaan. Kesällä/alkusyksystä pohdittiin kaupungin puolelta pidempiaikaisten kumppanuussopimusten eurosummien leikkaamista. Kaupunginhallitus linjasi kuitenkin, että kumppanien selviäminen korona-ajan yli on pitemmällä tähtäyksellä tärkeää ja kaupunki toimi sopimusten mukaisesti. Saadun palautteen perusteella näin toimien kaupunki mahdollisti usean toimijan toiminnan jatkuvuuden ja myös uusien toimintamallien kehittämisen koronasta johtuvien poikkeusolojen ja rajoitteiden aikana. Tapahtumakohtaisia kumppanuuksia/avustussummia ei maksettu, jos/kun tapahtuma ei ole toteutunut.

4. Kaupunkiympäristölautakunta

4.1 Korjaushankkeiden toteutuminen

”Koronapandemian kerrotaan olevan yksi syy korjaushankkeiden tavoiteltua huonompaan toteutumiseen. Mitä muita syitä siihen oli?”

Kunnossapitosuunnitelman mukaisia korjausrakennushankkeita ei saatu täysimääräisesti toteutettua mm. koronapandemiasta johtuen, kun esimerkiksi koulu- ja hoivakiinteistöihin tapahtuvia käyntejä pyrittiin minimoimaan kontaktien vähentämiseksi. Lisäksi korjaushankkeiden toteuttamiseen vaikutti esimerkiksi henkilöstöresurssit, joissa oli puutetta mm. pitkien sairauslomien ja eläköitymisen vuoksi. Kaupungin LVI-asiantuntijan työaika jouduttiin väliaikaisesti ohjaamaan rakennusvalvonnan puolelle, jotta lupakäsittelyt saatiin eteenpäin edellisen LVI-tarkastajan irtisanoutumisesta huolimatta. Projektien priorisoinnissa talotekniikan asiantuntijoiden työpanosta kohdennettiin investointipuolen suuriin hankkeisiin kuten Rantakylän päiväkotia,

Kalevankankaan jalkapallohalli ja eteläinen aluekoulu. Haasteista huolimatta tärkeät hankkeet saatiin toteutettua priorisoimalla, niin ettei rakennusten arvon säilyttäminen tai ihmisten terveys vaarantunut.

4.2 Katselmusten määrä rakennusvalvonnassa

“Katselmusten määrä tosin laahaa edelleen tavoitteista jäljessä (tavoite 1 100 / toteutuma 818).”

Rakennusvalvonta ei voi vaikuttaa siihen, miten paljon ja milloin katselmuksia tilataan. Rakennushankkeeseen ryhtyvän velvollisuutena on tilata lupaehdoissa määrätyt katselmukset, kun rakentaminen on edistynyt ko. työvaiheeseen, jossa rakennusvalvontaviranomainen on edellyttänyt katselmusta. Katselmusmääräyksiä on lupamääräyksistä vähennetty henkilöresurssien mukaiseksi.

Asuinpientaloissa esimerkiksi viranomaisen käy yhden työvaihekatselmuksen ja rakennuksen loppukatselmuksen/käyttöönottokatselmuksen. Maankäyttö- ja rakennuslaissa on säädetty, että viranomaisen valvonta on suhteutettua. Laissa on säädetty, että rakennushankkeeseen ryhtyvä nimeää luvassa edellytetyn työnjohtajan. Viranomaisen tarkistaa työnjohtajan kelpoisuuden hankkeelle hankkeen vaativuuden mukaisesti. Työnjohtajan velvollisuus on tarkistaa, että työ suoritetaan määräysten ja myönnetyn luvan mukaisesti. Työnjohtajan tulee informoida poikkeamista viranomaista.

Katselmusten määrää on arvioitu edellisten vuosien toteutumasta, mutta edellä kerrotusti trendi on laskeva, koska katselmusehtoja on vähennetty lupamääräyksistä. Koronasta johtuen katselmuksia myös vähennettiin syksyllä.

4.3. Jätevesijärjestelmien uusiminen

“Jätevesijärjestelmien uusimisessa asetusten edellyttämälle tasolle ohjelmakortissa on tavoite/mittari kpl/vuosi, mutta paljonko uusimista vaativia järjestelmiä yhteensä on? Toteutumana kerrotaan vain 10 kpl lupahakemuksia, mutta paljonko on toteutuneita?”

Ajanjaksolla 1.8.2017-1.8.2021 on haja-asutusalueella haettu lupia n. 192 kpl kiinteistökohtaisen jätevesijärjestelmän rakentamiseen, joista n. 119 on kohdistunut olemassa olevan rakennuspaikan tai rakennuksen järjestelmien parantamiseen. Rakennusvalvontaviranomainen edellyttää lupa-asian yhteydessä parantamaan jätevesiratkaisuja, jos rakennus sijaitsee alueella, jossa määräykset edellyttävät jätevesijärjestelmän parantamista (rakennus sijaitsee 100 m päässä vesistöstä tai pohjavesialueella kiinteistön omistajan olisi tullut saattaa järjestelmä määräysten mukaiselle tasolle 31.10.2019 mennessä. Muilla alueilla jätevesijärjestelmän perustason puhdistusvaatimus voi tulla noudatettavaksi, kun kiinteistöllä tehdään rakennuslupaa edellyttäviä korjaus- ja muutostöitä.)

Jätevesiasetuksen sekä ympäristösuojelumääräysten valvonta kuuluu ympäristösuojeluviranomaiselle tapauksissa, joissa jätevesijärjestelmä olisi kiinteistönhaltijan tullut saattaa määräyksen mukaiselle tasolle lainsäädännössä säädettyssä ajassa eikä näin ole tehty.

4.4. Pursialan lentotuhkan hyödyntäminen

“Pursialan lentotuhkan hyödyntämisen kohdalla jää epäselväksi, mikä on vuoden 2020 toteuma?”

Lentotuhkan määrä oli 5970 tonnia, joka hyödynnettiin kaikki rakeisena metsälannoitteena.

4.5. Maatalouslomituksen toteuma

”Maatalouslomituksen osalta jää epäselväksi, miten lomituspäivien määrä suhtautuu esimerkiksi maatalojen määrään? Onko toteuma hyvä vai huono, kun tavoitetta ei ole lainkaan asetettu?”

Lomituspäivien lukumäärä koostuu vuosilomapäivistä, sijaisapupäivistä ja maksullisista lomituspäivistä. Lomaoikeutetuilla on 26 vuosilomapäivää, oikeutettu voi saada sijaisapulomitusta esim. Tapaturman sattuessa. Vuonna 2021 Lomituspalveluiden asiakkaina on lomaoikeutettuja yrittäjiä n. 500, lomaoikeutettuja tiloja on n. 300 tilaa.

4.6. Tilavarausjärjestelmä

”Tilavaraukset, mm. luistelukenttien varausten epäselvyys puhututti kaupunkilaisia talvella. Tavoitteeksi on asetettu varausjärjestelmän selkiyttäminen, ja tilinpäätöksessä todetaan, että kehittämistyö jatkuu, mutta mitä konkreettista on tehty?”

Nykyinen tilavarausjärjestelmä on tunnistettu osittain haastavaksi erityisesti asiakasnäkökulmasta. Kuntaorganisaation käyttöön soveltuvia järjestelmiä, jotka integroituvat esimerkiksi kulunvalvonnan järjestelmiin, tulee kartoittaa yhteistyössä. Aiemmin tehty Varaamo -järjestelmän kokeilu ei johtanut järjestelmähankintoihin, sillä ohjelma ei palvellut siinä mittakaavassa mitä isojen massojen hallitseminen vaatii. Kartoitus on ollut kaupungin palvelukehitystiimin kärkihankkeita, mutta se on keskeytetty resurssipulan vuoksi. Järjestelmämuutoksen lisäksi tulee tarkastella kaupungin omia toimintamalleja palvelujen tehostamiseksi.

4.7. Satamapalveluiden asiakaspalaute

”Vuoden 2019 arviointikertomukseen annetussa selvityksessä on kerrottu, että ulkoistetuista satamapalveluista on kerätty asiakaspalautetta. Millaista asiakaspalautetta niistä on saatu ja mihin toimenpiteisiin se on johtanut tai johtamassa?”

Mikkelin kaupunki saa asiakaspalautetta satamista kaupungin palautejärjestelmän kautta, sähköpostitse ja puhelimitse.

Palautteet satamista koskevat lähinnä teknisiä asioita kuten laitureiden kuntoa ja pilssi- ja septilaitteistoa. Välittömät palautteet viedään heti toimijoiden (Navio Satamapalvelut Oy ja Ristiinan Pursiseura) käsittelyyn ja hoitoon. Laajempia kokonaisuuksia käsittelevät palautteet käydään lävitse sopimusta koskevissa kokouksissa.

Anttolan sataman ja Lotjasaaren sataman jätehuollosta, septi- ja pilssivesilaitteitosta on saatu paljon palautetta. Syksyn 2021 aikana molempien sataminen septi- ja pilssilaitteiston järjestelmä uudistetaan. Anttolan sataman rakennetaan uusi jätekatos ja Lotjasaassa tarkennetaan jätteiden keräystä.

Satama- ja venelaitureiden ikääntyminen ja heikko kunto tunnistetaan, mutta investointiohjelmassa siihen osoitetulla rahamäärällä ei pystytä uusimaan laitureita tarvittavalla tahdilla. Navio Satamapalvelut Oy:n sopimuksen sisällä pystytään vuosittain kunnostamaan mm. jään rikkomat rakenteet, kuten laitureiden betoniponttonit ja aisat, mutta laajempaan laitureiden uusimiseen ei ole mahdollisuutta.

5. Talous ja investoinnit

5.1. Tasapainotustoimenpiteistä raportoiminen

”Jos kunnan tai kuntakonsernin taseessa on kattamatonta alijäämää, toimintakertomuksessa on tehtävä selkoa talouden tasapainotuksen toteutumisesta tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyydestä talouden tasapainottamiseksi. Tämä selonteko on esitetty tilinpäätöksen sivuilla 58-59. Selonteossa viitataan kaupunkirakenneselvityksessä, palvelusuunnitelmassa, sekä talous- ja tulevaisuusohjelmassa vahvistettuihin talouden tasapainottamistoimenpiteisiin. Edelleen selonteossa todetaan, että koonti tasapainotusohjelmien toimenpiteistä ja euromääräisistä tavoitteista vuosille 2019-2024 on esitetty vuoden 2021 talousarviossa.

Eikö tässä kohdassa tilinpäätöstä olisi ollut perusteltua esittää yhteenvetotaulukko vuodelle 2020 suunnitelluista ja toteutuneista tasapainottamistoimenpiteistä euromäärineen?”

Tässä kohdin arvioitiin olennaisimpien poikkeamien sanallinen selostus riittäväksi, koska yhteenvetotaulukko oli esitetty varsin tuoreena, toteumatiedot päivitettyinä, loppuvuodesta 2020 valmistuneessa vuoden 2021 talousarviokirjassa. Tämä ratkaisu tehtiin myös siksi, että tilinpäätöskirjan laajuudesta on saatu aiemmin kielteistä palautetta ja toivottu tiivistämistä; talousarviokirjan sisältämä tasapainotustoimenpiteiden yhteenvetotaulukko on neljän sivun mittainen. Tasapainotusohjelmista on tarkoitus muodostaa syksyn 2021 aikana uusi, kaikki tasapainotustoimenpiteet ja -ohjelmat kokoava dokumentti kokonaiskuvan selkeyttämiseksi ja tuoreimmat muutokset sisältäväksi kokonaisuudeksi.

Tilinpäätöksessä selostetuista olennaisimmista poikkeamista mainittakoon, että kunnallisveroprosentin korotukselle asetetun lisätulotavoitteen toteutumista on arvioitu tilinpäätöstekstien laatimishetkellä käytettävissä olleen verotuksen valtakunnallisen ennakkotilastodatan perusteella. Tilinpäätöksen valmistumisen jälkeen julkaistujen verovuotta 2020 koskevien kuntakohtaisten verotusta koskevien tilastotietojen perusteella voidaan todeta, että tilinpäätöshetken tilastonäkymästä poiketen veronkorotuksella tavoiteltu 13 miljoonan euron lisätulo saavutettiin. Kokonaisuutena kunnallisverotulot nousivat 15,8 miljoonalla eurolla, vaikka alkuperäisen talousarvion tavoite alittui koronan vaikutusten vuoksi 3,97 miljoonalla eurolla

6. Muut havainnot

6.1. Kehityskeskustelut

”Jokaiselle työntekijälle oli tavoitteena laatia henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma tammikuun 2019 aikana (opetustoimen aikataulut lukuvuoteen sovittaen) käytävän kehityskeskustelun yhteydessä. Miten tämä toteutui ja käytiinkö kehityskeskustelut viime vuonnakaan?”

Kehityskeskusteluja varten kaupungilla on ollut jo useamman vuoden voimassa ohjeistus kehityskeskustelujen käymisestä ja valmis kehityskeskustelun lomakepohja. Ongelmana on ollut, että keskustelujen toteutumisprosenttia ei ole voitu luotettavasti selvittää. Loppuvuodesta 2020 kaupungille hankittiin osaamisen hallinnan järjestelmä OSS. Tämän myötä kehityskeskustelut käydään vuodesta 2021 eteenpäin järjestelmän kautta, jolloin kehityskeskustelujen toteutumisprosentti saadaan suoraan ohjelmasta.

Kehityskeskustelussa käsitellään henkilön osaaminen sekä sen kehittäminen ja sovitaan toimenpiteistä. Asian toteutumisen seuraaminen kaupunkitasolla on kuitenkin vaikeaa. Syksyllä 2021 otetaan käyttöön OSS

ohjelman osaamis-osio, jonka jälkeen on mahdollista seurata henkilöstön osaamisen kehittymistä haluttuun suuntaan koko kaupungin tasolla.